

Wijkteams zijn druk met de vormgeving van hun samenwerking en het werken aan individuele zorgvragen. Zo druk, dat ze nog te weinig toekomen aan het benutten van de buurt, de bewoners en hun voorzieningen. Wat zijn de knelpunten? En hoe kunnen buurthuizen en multifunctionele accommodaties de wijkteams versterken?

DOOR Margreeth Broens

Ontmoetingsmogelijkheid benutten

Buurthuizen helpen wijkteams bij hun doelen voor de buurt

De buurt is het niveau waarop mensen hun sociale netwerken kunnen versterken om waar nodig een beroep op anderen in de buurt te kunnen doen, een oogje in het zeil te houden of bijvoorbeeld een hobby te delen. Op die manier blijft het mogelijk voor mensen om op zichzelf in de buurt te blijven wonen. Met anderen in contact raken gaat niet vanzelf. Buurthuizen en multifunctionele accommodaties (MFA's) kunnen daar een bijdrage aan leveren door ontmoeting tussen buurtbewoners mogelijk te maken. Maar wat zijn eigenlijk MFA's? In welke vormen kom je ze tegen? Hoe zijn ze georganiseerd? Het rapport¹ waarin Movisie stelt dat wijkteams de mogelijkheden in de buurt nog te weinig benutten, noemt vier knelpunten die wijkteams moeten aanpakken. Per knelpunt komt in dit artikel aan de orde hoe wijkteamleden daarbij de kracht van buurthuizen en MFA's kunnen inzetten. Het geheel is gelardeerd met goede (veelal Noord-Brabantse) voorbeelden.

Samenstelling

Vaak gaat op: hoe kleiner een kern, hoe meer bundeling van functies. Denk aan

bijvoorbeeld MFA Bremerpoort in Ulicoten met een basisschool, kinderopvang, sportzaal, dorps huis, een dienstencentrum met onder meer een Wmo-loket,

een servicepunt voor pakketjes, afhaalpunt medicijnen en eens per week brood van de bakker, plus twee huisartsenpraktijken met een spreekuur. In een grotere

Buurthuis en MFA

Een **buurthuis** is een centrum waar functies, activiteiten en ontmoeting voor iedereen in een gebied, buurt of kern plaatsvinden. Onder regie van het buurthuis is jong en oud welkom, in diverse rollen en verbanden: van intensief en langdurig als lid van een vereniging, van kortere duur als deelnemer aan bijvoorbeeld een cursus of incidenteel als bezoeker van een spreekuur.

Buurthuizen maken vaak deel uit van **multifunctionele accommodaties** (MFA's). Daarmee zijn ook MFA's belangrijke samenwerkingspartners voor wijkteams. Het gaat bij een MFA om bundeling van maatschappelijke voorzieningen. Invulling verschilt per MFA en door de tijd heen. Gemeenschappelijk hebben ze dat ze zich als partners onder één dak bevinden. Het betreft een diversiteit aan combinaties van voorzieningen, zoals een of meer scholen; kinderopvang; naschoolse opvang; gezondheidszorg; bibliotheek; welzijnsinstelling; culturele instelling; dienstencentrum; zorginstelling; sport-, gymzaal of sporthal; buurthuis.

Ook brede scholen – en recenter – **integrale kindcentra** (IKC's) zijn MFA's. Het achterliggende idee van een MFA is het delen van ruimte. Dat varieert van delen van algemene ruimten als de gangen en toiletten tot en met het in principe door iedere partner gebruik maken van alle beschikbare ruimten. Inhoudelijke samenwerking tussen de partners om gezamenlijke doelen te bereiken is niet minder belangrijk. In de praktijk realiseren de partners niet altijd samenwerking op inhoud. Ze streven die zelfs niet altijd na. Niet voor niks zijn naast brede scholen integrale kindcentra ontstaan. Integraal in de betekenis van één locatie, één leiding, één pedagogische visie.

Tessa Spaaij

Buurthuizen en multifunctionele accommodaties maken ontmoeting – ook tussen generaties – mogelijk. Dat helpt om mensen langer op zichzelf wonend in de eigen buurt te houden.

kern bestaan vaak meer maatschappelijke voorzieningen verspreid over de kern en bestaat de noodzaak niet alles te centraliseren. Buurthuizen kunnen daar ook naast MFA's voorkomen. Zo heeft MFA Muzerijk in Uden twee basisscholen, een buurthuis, gezondheidszorg en een sporthal onder één dak. De bibliotheek, huisarts en apotheek maken er geen deel van uit. Oorspronkelijk was het idee in elk van de vier wijken van Uden een MFA neer te zetten. Het is er bij een gebleven. De grote steden beschikken vaak over grote MFA's op wijk- of stadsdeelniveau met meer kantoorruimte en spreekkamers, voor een groot aantal inwoners. De laatste jaren zijn in grote steden als Amsterdam, Rotterdam en Den Haag Huizen van de Wijk ontstaan.² Ook dat zijn MFA's. MFA's van een dergelijke omvang zijn niet geschikt voor het stimuleren van sociale samenhang op buurtniveau.³

Personeelsbestand

Als vanzelfsprekend gaan de gedachten bij MFA's uit naar werken met louter beroepskrachten. Natuurlijk hebben scholen beroepskrachten in dienst. Maar niet alle partners werken met betaalde krachten. Evenmin is het zo dat in een

kleine kern vrijwilligers in een MFA werken en in een grotere kern niet.

Gemeenten bezuinigen steeds meer op betaald facilitair beheer in middelgrote steden zoals Waalwijk (47.000 inwoners) of Helmond (90.000 inwoners). Het betekent zoeken naar alternatieven en nagaan wat werkt en toekomstbestendig is. In een buurthuis als partner komt een drietal typen werkzaamheden voor:

- begeleiding van activiteiten,
- facilitair beheer (met horeca) en onderhoud; en
- besturen.

Wat werkt?

Eén betaalde kracht, zoals een betaalde coördinator voor de vrijwilligers die mensen met beginnende dementie begeleiden bij de dagbesteding. Eén betaalde kracht ook als coördinator/zakelijk leider voor het facilitair beheer met meer verantwoordelijkheden dan vrijwilligers. Op die manier bestaat geen ongelijkheid: tussen vrijwilligers die onbetaald werk doen en betaald personeel dat hetzelfde werk doet. Voor schoonmaak verdient betaald personeel de voorkeur. Voor het doen van vrijwilligerswerk bestaan twee motieven: persoonlijke groei en de wereld verbeteren. In dit geval gaat het

er om iets te doen voor de eigen buurt of kern.⁴

Indeling

Ontmoeting tussen mensen is een voorwaarde om sociale netwerken te kunnen versterken. Hoe is ontmoeting ruimtelijk vormgegeven? Is er een centrale ontmoetingsruimte waardoor mensen die voor verschillende activiteiten komen elkaar tegen kunnen komen en toevallige ontmoeting kan plaatsvinden waardoor ze elkaar kunnen leren kennen? Of hebben partners eigen ingangen met eigen ontmoetingsruimten waardoor alleen de leden van de eigen groep, 'ons soort mensen' elkaar tegenkomen? In Sint Anthonis bijvoorbeeld heeft de MFA een school met een eigen ingang. Het jongeren centrum en de sporthal beschikken elk over een bar en het buurthuis heeft een ontmoetingsruimte met bar en algemene ingang. De partners van de MFA onderkennen dit probleem en werken aan een oplossing om te komen tot één centrale ontmoetingsruimte met één bar.

Organisatiemodel

Sterk is als de kernpartners van een MFA samen een organisatiemodel ontwikkelen en een bestuur vormen met een mix van betaalde krachten en vrijwilligersbestuurders van het buurthuis. Vrijwilligers en betaalde krachten zijn gelijkwaardig en beschikken beide over zeggenschap naast verantwoordelijkheid. Het gaat om een organisatie met een gezamenlijke visie op inhoud, met daarvan afgeleid het gebouw en de ruimte. Doel is bijvoorbeeld samen een bijdrage leveren aan de leefbaarheid en sociale

Betaald personeel en openingstijden

Werken met betaald personeel in een buurthuis als onderdeel van een MFA in een kleinere kern betekent simpelweg dat de MFA minder vaak open is om hem betaalbaar te houden. Zo zijn er MFA's die de avondopeningstijden compenseren en een of meer dagen in de week en de hele zomervakantie dicht zijn.

samenhang van de kern of buurt voor iedereen van nul tot honderd jaar. Iedere partner heeft een eigen doelstelling die dient als toetssteen voor de organisatie van de MFA. Zet heeft dergelijke initiatieven van bewoners in een MFA voor en door de buurt begeleid in Helvoirt, Sint Anthonis en Lage Mierde.⁵

Bijdragen

Met deze informatie over buurthuizen en MFA's in het achterhoofd, is het nuttig te kijken naar hoe ze kunnen helpen bij het oplossen van de knelpunten van wijkteams. We doen dat aan de hand van de vier knelpunten, die de onderzoekers van Movisie in het genoemde rapport omschrijven als 'dat waar de wijkteams nog te weinig aan toekomen'.

1. Ondersteunen en faciliteren van collectieve voorzieningen in de wijk

Samenwerken met het buurthuis, en eventuele andere partners als het een MFA betreft, betekent samenwerken met betaald personeel én vrijwilligers. Neem vrijwilligers daarbij serieus. Vrijwilligers zijn allergisch voor het woord professional. Een veelgehoorde uitspraak is: 'een vrijwilliger is vaak professioneler dan een beroepskracht.'

Stem met het bestuur van het buurthuis en de MFA af wat de specifieke rol van het wijkteam is. Neem het werk niet over; faciliteer op afroep en wees een vangnet voor kwetsbaren.⁶ Gebruik bij uitstek de eigen bekendheid met en kennis over te onderscheiden kwetsbaren in de buurt om samen de vraag te verkennen. Ga na:

- welke bestaande activiteiten of vormen van dienstverlening er zijn voor kwetsbare buurtbewoners om bij aan te sluiten of te ontwikkelen. Denk aan mensen met beginnende dementie die aan de dagbesteding meedoen en kunnen deelnemen aan volksdansen voor ouderen (integratie). Dit vindt bijvoorbeeld plaats in MFC Oelbroeck, Sint Anthonis.
- welke activiteiten specifiek op de doelgroep zijn gericht (en eventueel voor mantelzorgers). In De Pracht in Aalst, gemeente Waalre brachten de mantelzorgers hun partner naar de dagbesteding voor mensen met beginnende dementie, dronken een kopje koffie na het brengen en bedachten dat ze graag met elkaar van gedach-

ten wilden wisselen over thema's rond dementie. Dat leidde tot een tweewekelijkse thema-ochtend voor mantelzorgers, onder begeleiding van een betaalde kracht;

- of de kwetsbare buurtgenoten vrijwilligerswerk voor het buurthuis kunnen doen en zo ja, zoek uit welk type vrijwilligerswerk passend is, met als uitgangspunt dat iedereen

Vrijwilligers zijn allergisch voor het woord professional. Een veelgehoorde uitspraak: 'Een vrijwilliger is vaak professioneler dan een beroepskracht.'

talenten heeft of het nu de blinde zangdocente is die zangles kan geven of iemand die graag voor een buurtgenoot sokken breijt;

- welke voorwaarden ze kunnen creëren voor participatie aan activiteiten of als vrijwilliger. Zoek bijvoorbeeld een oplossing voor een mobiliteitsprobleem van mensen die niet zelfstandig de deur uit kunnen. Of bedenk wat nodig is om een activiteit als 'Welzijn op recept' voor mensen met psychosociale klachten uit te voeren, ontwikkeld in Nieuwegein.⁷

Met de activiteiten waaraan kwetsbare mensen deelnemen, werken teamleden aan preventie: uitstellen van – duurdere – zorg. Het buurthuis en de MFA kunnen de samenwerkingspartner zijn om op preventie gerichte experimenten op het gebied van welzijn mee uit te voeren.⁸ Deze kunnen een bijdrage leveren om welzijn als domein weer op de kaart te zetten.⁹

Tot slot: bestrijd het vooroordeel dat mensen met een psychische aandoening niet geschikt zijn om naar een buurthuis of MFA te gaan omdat ze er opnieuw verslaafd worden. In Amersfoort werken mensen met een psychische aandoening in het wijkcentrum. De Hogeschool van Utrecht beschreef de pilot.¹⁰

2. Outreachend werken

Gebruik het buurthuis als uitvalsbasis en om na te gaan wat er speelt in de wijk.

Knoop informele gesprekje aan met de mensen die daar komen voor activiteiten, en vormen van dienstverlening als een spreekuur. Probeer er achter te komen wat er speelt bij individuen en groepen. In sommige gemeenten is dit het werk van een dorps- of wijkondersteuner, betaald of als vrijwilliger. In de stad is dit het werk van sociaal werkers gericht op samenlevingsopbouw. De sociaal werker

kan de verbindende schakel tussen het wijkteam en de nuldelijnszorg, informele zorg en de buurthulp zijn.

3. Organisatie van de nuldelijnszorg, informele netwerken, buurthulp

Ga na of mensen vrijwilligerswerk en informele zorg buiten het buurthuis willen doen voor de buurt. Wees als wijkteam partij in de samenwerking voor de match van vraag en aanbod en werk mee aan – de opbouw van – een databank waarin de gegevens zijn opgeslagen. De Bronmethodiek met een eenvoudig te raadplegen en bij te houden databank neemt als uitgangspunt de passie van mensen en niet de vraag van de organisatie. In Maarheeze (gemeente Cranendonck) heeft de bedenker van deze methode deze doorontwikkeld met het oog op de decentralisaties.¹¹

4. Preventief werken, vroegsignalering

Misschien voor de hand liggend, maar daardoor niet minder vermeldenswaardig: gebruik als wijkteam de publieke ruimte van het buurthuis of de MFA als vergaderruimte en voor het spreekuur in de buurt, in plaats van de vergaderruimte op kantoor. Wijkteamleden laten hun gezicht zien en wijkbewoners zien een vertrouwd gezicht zonder dat ze direct tot de cliëntèle behoren. Zo komen ze elkaar tegen bij het wisselen van de ruimte, en vooraf en na afloop van de activiteit in de ontmoetingsruimte. Deze

informele contacten kunnen waardevol zijn bij het signaleren van problemen bij derden zonder dat er direct sprake is van een indicatie (eenzaamheid bijvoorbeeld). Op die manier leren wijkteamleden ook het personeel kennen, en omgekeerd. De beroepskrachten én vrijwilligers door en voor de buurt zijn immers belangrijke sleutelfiguren. ■

Margreeth Broens is maatschappelijk adviseur bij Zet 'Schakel naar sociaal resultaat'. | www.wijzijnzet.nl

Noten

1. Sociale (wijk)teams in beeld – stand van zaken na de decentralisaties (2016). Movisie.
2. Zie Sociaal bestek feb/maart 2016. Betekenisvolle ontmoetingsplekken zijn belangrijker dan ooit.
3. Uitgebreider gaan we in op de juiste schaal voor MFA's met betekenis voor de buurt. http://www.wijzijnzet.nl/fileadmin/assets/publicaties/mabr-W14_3100-ArtikelNaarMeerMetMinder.pdf
4. In: Kunnen we dat (niet) aan vrijwilligers overlaten?
5. Met steun mogelijk gemaakt door de provincie Noord-Brabant.
6. Buurthuis nieuwe stijl met toekomst voor actief burgerschap en opbouwwerk. In: MO/ Samenlevingsopbouw (winter, 2012).
7. 'Welzijn op recept' is met de welzijnsinstelling in Nieuwegein ontwikkeld en beschreven met het Trimbos instituut.
8. Zie ook Sociaal bestek aug/sep 2016 p. 58 aanbeveling Henk Kosmeijer om experimenten gericht op preventie uit te voeren.
9. Burgerkracht in de wijk (2013), p. 56 schema overgenomen van WIJeindhoven met cultuur, sport, onderwijs en zorg als domeinen die leefbaarheid en sociale samenhang in de buurt bepalen. Welzijn met de sociaal-culturele functies ontmoeting, ontspanning, ontwikkeling/ontplooiing, opvang.
10. Handleiding Wijk en Psychiatrie.
11. Voor informatie over de methode Bronmethodiek, raadpleeg de kennisbank van effectieve methoden van Movisie. Voor de doorontwikkelde versie van de bedenker van de Bronmethodiek: Anita van Leeuwen bij Zet: aleeuwen@wijzijnzet.nl.